

Državni izpitni center

JESENSKI ROK

GEOGRAFIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Torek, 31. avgust 2004

SPLOŠNA MATURA

IZPITNA POLA 1

A1 – OBČA

1. Ker so na enakih nadmorskih višinah v Himalaji in Vzhodnoafriškem višavju višje temperature, ker sta Himalaja in Vzhodnoafriško višavje bliže ekvatorju ali v subtropskem oziroma tropskem pasu, ker je Himalaja v nižjih geografskih širinah, ker so Alpe bliže polu, v višjih geografskih širinah, v zmerno toplem pasu.
Kandidat dobi **1 točko** za pravilen odgovor.
2. Prisojna stran pobočij – višje temperature ali osojna stran – nižje temperature.
Privetna stran pobočij – več padavin ali zavetna stran – manj padavin.
Na strmih pobočjih je zaradi slabšega oprijema in tanke prsti manj rastlin.
V kotanjah na neprepustnih kamninah voda ne odteka – vlagoljubne rastline.
V globelih temperatura z nadmorsko višino lahko narašča – vegetacijski obrat.
Kandidat dobi **2 točki** za dva pravilna odgovora in 1 točko za en pravilen odgovor.
3. 1. stopnja: Preperevanje kamnine, mehansko ali kemično preperevanje, preperevanje matične podlage.
2. stopnja: Na preperelino se naselijo preproste rastline in mikroorganizmi, ki še pospešujejo preperevanje ali vplivajo na količino organskih snovi v prsti, biološko preperevanje, nastajanje humusa.
3. stopnja: V prsti se izoblikujejo značilni horizontalni pasovi – horizonti, premeščanje mineralov, izpiranje ali eluviacija, iluviacija, nastajanje humusa.
Pravilni so vsi smiselno opisani procesi po posameznih stopnjah nastajanja prsti.
Kandidat dobi **2 točki** za tri pravilne odgovore, 1 točko pa za dva ali en pravilen odgovor.
4. Tip prsti: černožjom, črnožjom, črna prst.
Pojasnitev: Zaradi velikih količin humusa ali preperelih organskih snovi povečana rodovitnost.
Kandidat dobi **2 točki** za dva pravilna odgovora, 1 točko pa za en pravilen odgovor.

<p>5. Razvite države Oblika kmetijstva: intenzivno ali komercialno</p> <p>Opis:</p> <p>Intenzivno kmetijstvo: veliko vložnega dela in kapitala, prinaša dobičke, namenjeno tržišču, je pretežno monokulturno.</p> <p>Komercialno kmetijstvo: namenjeno je prodaji, prevladuje monokultura, prinaša velike dobičke.</p>	<p>Države v razvoju Oblika kmetijstva: samooskrbno ali tradicionalno ali polikulturno</p> <p>Opis:</p> <p>Samooskrbno kmetijstvo: namenjeno lastni porabi, je pretežno polikulturno ali ekstenzivno.</p> <p>Tradicionalno kmetijstvo: podobno tistemu v preteklosti, predvsem ekstenzivno, polikulturno, namenjeno lastni porabi.</p> <p>Polikulturno kmetijstvo: pridelujejo več različnih kultur, ki so namenjene predvsem lastni porabi, je predvsem ekstenzivno.</p>
---	---

Pri opisu zadostuje opis ene značilnosti posamezne oblike kmetijstva.

Kandidat dobi **3 točke** za vse pravilne odgovore: 1 točko za pravilno vpisani obe obliki kmetijstva in po 1 točko za vsak pravilen opis značilnosti posamezne oblike kmetijstva.

A2 – OBČA

6. Nemčija: B in C.
Nigerija: A in D.
Kandidat dobi **2 točki** za štiri pravilne odgovore in 1 točko za dva pravilna odgovora.
7. Graf 2 prikazuje evropsko državo.
Kandidat dobi **1 točko** za pravilen odgovor.

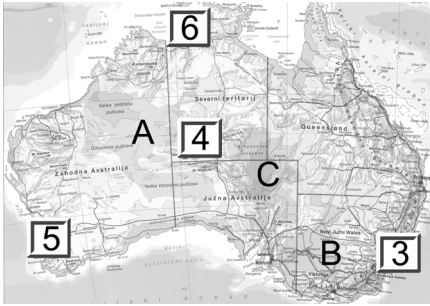
8. Faza: v drugo (2.) fazo demografskega prehoda.
Pojasnitev: Visoka rodnost in nizka smrtnost. Izredno visok naravni prirastek. Hitro naraščanje prebivalstva. Graf prikazuje državo na stopnji demografske eksplozije.
Kandidat dobi **2 točki** za oba pravilna odgovora in 1 točko za en pravilen odgovor.
9. Pravilen odgovor so vse vrednosti med 29 in 32 promili (‰) ali med 2,9 in 3,2 procenta (%).
Kandidat dobi **1 točko** za pravilen odgovor.
10. Del mesta: center, mestno središče, city, down town, CBD, središče.
Sektor dejavnosti: terciarni sektor dejavnosti, terciarni in kvartarni sektor.
Odgovor kvartarni sektor je napačen.
Kandidat dobi **2 točki** za oba pravilna odgovora in 1 točko za en pravilen odgovor.
11. Vzroki: pomanjkanje prostora, visoka cena zemljišč, boljše ali hitrejšše komuniciranje, prestiž ...
Kandidat dobi **2 točki** za oba pravilna opisa in 1 točko za en pravilen opis.

B1 – SVET

12. NE Dež pade le v deževni dobi, ki se daljša s približevanjem povratniku.
NE Na severu in jugu Afrike je oceansko podnebje.
Za vsako pravilno izbrano nepravilno trditev dobi kandidat 1 točko, skupaj največ **2 točki**.
13. Slika 3: Količina padavin: 500–1500 mm
Tip rastlinstva: savansko rastlinstvo, savana
Slika 4: Količina padavin: manj kot 250 mm
Tip rastlinstva: puščavsko rastlinstvo
Slika 5: Količina padavin: nad 2000 mm
Tip rastlinstva: vlažni tropski gozd (tropski deževni gozd)
Za tri ali štiri pravilne odgovore dobi kandidat 1 točko, za pet ali šest pravilnih odgovorov pa **2 točki**.
14. Ekvator 5 3 4 severni povratnik
Za vse pravilno razvrščene slike rastlinskih pasov dobi kandidat **1 točko**.
15. Pokrajina: Sahel
Za pravilno poimenovanje pokrajine v Afriki dobi kandidat **1 točko**.
16. Povečanje števila živine: čezmerna paša, rastlinstvo se ne obnavlja, zmanjka hrane in vode, zbitost tal, zmanjšanje poraščenih površin.
Nestalnost padavin: rastlinstvo se ne obnovi, se posuši, zmanjka vode za namakanje, zamik deževne dobe.
Za vsako pojasnitev dobi kandidat 1 točko, skupaj največ **2 točki**.
17. Rešitev:
Uporaba gnojil, večji pridelek in s tem zmanjšanje potreb po novih kmetijskih območjih.
Novi ali izboljšani pridelki, uvajanje novih kulturnih rastlin in novih vrst tradicionalnih kulturnih rastlin, ki dajejo višje donose in so odporne proti suši.
Izboljšane metode kmetovanja, uporaba kolobarjenja, namakanja.
Izboljšana kakovost živine s cepljenjem in uvajanjem novih pasem.
Zmanjšanje velikosti čred in paša na večji površini lahko zmanjšata škodo na prsti in rastlinstvu.
Omejitev naravne rasti prebivalstva (usmerjena demografska politika).
Izobraževanje prebivalstva.
Uspešnost:
Večina afriških držav je prerevnih.
Nizka izobrazbena raven prebivalstva.
Pomanjkanje organskih gnojil, umetnih gnojil ne poznajo.
Za napisano rešitev dobi kandidat 1 točko in za ovrednoteno uspešnost še 1 točko, skupaj največ **2 točki**.

B2 – SVET

18. Karta 1

Za dva ali tri pravilno vpisane klimograme dobi kandidat 1 točko, za vse štiri pravilno vpisane klimograme pa **2 točki**.

19. Območje A: reke ni, tečejo občasno, areično območje
 Območje B: reke tečejo stalno, se izlivajo v morje
 Območje C: reke tečejo le občasno, notranji odtok rek, endoreično območje
 Za dve pravilno opisani območji dobi kandidat 1 točko, za tri pravilno opisana območja pa **2 točki**.
20. Ime: arteška, subarteška voda, ujeta talna voda, arteški vodnjak, subarteški vodnjak.
 Nastanek: Podzemna voda se je nabrala v davnih obdobjih, ko je v Avstraliji prevladovala drugačna, vlažnejša klima.
 Padavinska voda pronica skozi prepustne kamnine do neprepustne plasti.
 Ujetost vode med neprepustne plasti.
 Za pravilno napisano ime podtalne vode dobi kandidat 1 točko in za opis še 1 točko, skupaj **2 točki**.
21. Poljedelstvo:
 Pogoji za poljedelstvo so na tem območju slabi, ker je premalo padavin (semiaridno območje) in brez namakanja kmetijske kulture ne bi uspevale.
 Prsti so v takšnem podnebnem območju premalo rodovitne in bi jih bilo potrebno dognojevati, prav tako so prsti zasoljene in sušne.
 Živinoreja:
 Pogoji so primerni za ekstenzivno živinorejo, medtem ko je za intenzivno živinorejo premalo vlažno podnebje. Na obsežnem notranjem semiaridnem (polsuhem) območju se je uveljavilo izrazito ekstenzivno ovčarstvo, ki temelji na revnih pašnikih. Črede ovac se lahko prehranijo samo na velikih površinah, ki jih prekrivajo posamezni šopi trave in pritlikavo grmičevje. Površine so primernejše za drobnico kot za govedo.
 Za pravilno pojasnjene pogoje za poljedelstvo dobi kandidat 1 točko in za pravilno pojasnjene pogoje za živinorejo še 1 točko, skupaj največ **2 točki**.
22. Kmetijske panoge so prilagojene naravnim razmeram.
 Velika posestva.
 Ponekod v vlažnejšem območju kombinirajo poljedelstvo z živinorejo, da se zmanjšuje tveganje, ki ga prinaša gojenje ene same kulture (družinske farme) ali v primeru suš.
 Vključevanje sodobnih agronomskih ukrepov v razvoj kmetijstva.
 Velika mehaniziranost.
 Za vsak pravilno razložen način dobi kandidat 1 točko, skupaj največ **2 točki**.

C1 – EVROPA

23. Kontinentalna ali celinska in gorska poledenitev.
 Kandidat dobi za vsak pravičen odgovor 1 točko, skupaj največ **2 točki**.
24. DA, NE
 Za oba pravilna odgovora dobi kandidat **1 točko**.

25. Nižine: nastanek jezer, pojezerja, akumulacija (morenskega) gradiva
Rečne doline: fjordi, doline v obliki črke U
Vrhovi gora: fjeli, planote, zaobljeni, obrušeni vrhovi
Za vsak pravilen odgovor dobi kandidat 1 točko, skupaj največ **3 točke**.
26. Topli morski tok:
Blaži ekstremno nizke temperature.
Ob mešanju s hladnimi vodami se oblikuje bogato ribolovno območje.
Tektonika, vulkanizem:
Pridobivanje geotermalne energije, termalni vreli, ki se uporabljajo za številne namene (rastlinjaki, ogrevanje, električna energija, turizem).
Kandidat dobi 1 točko za vsako pravilno poimenovanje naravnogeografskega dejavnika in 1 točko za vsako pravilno pojasnitev, skupaj največ **4 točke**.

C2 – EVROPA

27. 1. Pireneji 4. Karpati
2. Alpe 5. Balkan, Balkansko gorovje, Stara planina
3. Apenini 6. Dinarsko gorstvo
Za 6 ali 5 pravih odgovorov dobi kandidat **2 točki**, za 4 pa 1 točko.
28. Slika 7
Utemeljitev: Nagubano gorstvo, nagubane plasti, gorstvo nastalo zaradi orogeneze, bočnih, stranskih pritiskov.
Za pravilno ugotovljeno sliko dobi kandidat 1 točko in še 1 točko za pravilno utemeljitev, skupaj največ **2 točki**.
Kandidat dobi točko za utemeljitev, če pri tem pravilno utemelji, zakaj ni izbral slike 6 (vidni so vertikalni premiki, prelomi ...).
29. Švica–Avstrija: Arlberg
Švica–Italija: St. Gotthard
Za oba pravilna odgovora dobi kandidat **2 točki**, za enega pa 1 točko.
30. Kombiniran promet (cesta in železnica): 3
Železnice: 2
Ceste: 1
Za vse 3 pravilne odgovore dobi kandidat **1 točko**.
31. Razlaga:
Ozkotirne in zobate železnice so marsikje edina možnost, s katero se premagujejo strmine, reliefna razgibanost, velik naklon, turizem, tehnična dediščina.
Dejavniki:
Ekonomičnost, nižji prevozní stroški prevoza blaga po železnici.
Ekologija, čistejša oblika prometa, manjše uničevanje okolja (manj hrupa, onesnaženega zraka).
Hitrost, večja točnost in hitrost prevažanja blaga, ni prometnih zastojev.
Varnost, manjša nevarnost nesreč.
Za pravilno razlago in za vsak pravilno pojasnjen dejavnik dobi kandidat 1 točko, skupaj največ **3 točke**.

IZPITNA POLA 2

D1 – SLOVENIJA

1. Moste, Mavčiče, Medvode, Tacen, Vrhovo
Kandidat dobi **1 točko** za vse tri pravilno naštete HE.
2. Majhen strmec vodnega toka. Ob morebitni izgradnji HE bi nastalo obsežno akumulacijsko jezero, ki bi poplavelo življenjski prostor redkih rastlin in živali. Nižinski relief.
Visoka cena izgradnje.
Vpliv na podtalnico (dvig).
Velik poseg v prostor (nasipi). Zmanjšanje kmetijskih površin.
Velika onesnaženost rečne vode.
Za posamezni odgovor dobi kandidat 1 točko, skupaj največ **2 točki**.
3. Graf 1: Višek vode v hladni polovici leta omogoča večjo proizvodnjo električne energije tedaj, ko je poraba le-te največja.
Graf 2: Proizvodnja električne energije je največja v topli polovici leta, ko imajo ostale reke nižji vodostaj.
Za vsako pravilno pojasnjeno prednost dobi kandidat 1 točko, skupaj največ **2 točki**.
4. A Bača
B Idrijca
Opis: Ob izgradnji jezua bi nastalo obsežno, dolgo akumulacijsko jezero, ki bi poplavelo grapo. Naselja, cesta in železnica bi bili poplavljeni. Več megle.
Ob izgradnji pretočne HE posledice za grapo ne bi bile velike. Nekoliko bi se zvišal vodostaj reke Bače pred HE.
Ob jezeru turistični objekti. Turistični promet po jezeru.
Za pravilni imenovanji rek dobi kandidat 2 točki in za opis še 1 točko, skupaj največ **3 točke**.
5. Izgradnja velikega števila malih HE na manjših vodotokih. Temu bi bilo potrebno prilagoditi zakonodajo, ki danes prej zavira kakor pospešuje takšne aktivnosti morebitnih investitorjev. Večja izraba alternativnih energetske virov, ki ne onesnažujejo okolja (vetrna in sončna energija). Uvajanje sodobnih, energetske manj zahtevnih tehnologij. Uporaba energetske varčnih svetil v gospodinjstvih. Država bi morala z ustrežno davčno politiko podpirati takšen razvoj (subvencije, krediti). Uvoz energije iz tujine.
Za poimenovanje samo dveh različnih alternativnih virov (brez razlage) dobi kandidat 1 točko.
Za posamezni odgovor dobi kandidat 1 točko, skupaj največ **2 točki**. Upoštevajo se vsi smiselni odgovori.

D2 – SLOVENIJA

6. Lega Slovenije med pomembnimi industrijskimi gospodarskimi središči (Padska nižina – Panonska kotlina – Dunajska kotlina).
Lega med različnimi evropskimi regijami (Srednja Evropa – JV Evropa – Azija).
Prehodna lega. Tranzitna lega.
Zaradi pomembnosti Postojnskih vrat (Postojnska vrata).
Luka Koper (Severni Jadran – Srednja Evropa).
Predor Karavanke.
Za pravilen odgovor (imenovanje strani neba ni pravilen odgovor) dobi kandidat **1 točko**.
7. Vrsta prometa: ladijski, rečni, vodni, kanalski, morski promet.
Pojasnitev: Reke so povečini zajezone s hidroelektrarnami.
Izgradnja Južne železnice je rečno plovbo po nekaterih naših rekah tedaj odpravila.
Majhne reke. Nestalna kraška rečna mreža.
Za pravilno imenovanje vrste prometa dobi kandidat 1 točko in za pojasnitev še 1 točko, skupaj največ **2 točki**.

8. Pozitivni vpliv: Železnica je pospešila razvoj bližnjih krajev. Izoblikoval se je industrijski polmeseč. Negativni vpliv: Odpravila je rečno plovbo na Savi, vplivala je na zaton splavarjenja na Dravi in na zaton furmanstva. Doline brez železnice so bile zapostavljene v gospodarskem razvoju, ljudje so se odseljevali. Neenakomerna poselitev. Razvoj rudarstva, zato večja onesnaženost okolja. Za vsak pravilni odgovor dobi kandidat 1 točko, skupaj največ **2 točki**.
9. Vrsta turizma: kmečki turizem, turizem na kmetih.
Razlaga: Mirno, naravno in tradicionalno okolje. Alternativa hitrejšemu življenjskemu tempu. Alternativa morskemu turizmu.
Za pravilno imenovanje vrste turizma dobi kandidat 1 točko in za razlago še 1 točko, skupaj največ **2 točki**.
10. Kraj: Rogaška Slatina
Pojasnitev: Obmejna lega. Tradicija. Zdraviliški turizem.
Kraj: Bled
Pojasnitev: Kongresni turizem. Igralništvo. Tradicija. Dobra infrastruktura. Jezero, otok. Šport.
Kraj: Ljubljana
Pojasnitev: Prometna lega – glavno mesto. Kongresni turizem. Zgodovinske znamenitosti.
Kraj: Portorož
Pojasnitev: Igralništvo. Morski turizem.
Kraj: Kranjska Gora
Pojasnitev: Bližina meja. Igralništvo.
Za pravilno izbiro dveh krajev dobi kandidat 1 točko in za pojasnitev posameznega kraja še po 1 točko, skupaj največ **3 točke**.

E1 – SLOVENIJA

11. 3 Grintovec
1 Trenta
1 Vršič
2 Peca
3 Krvavec
3 Logarska dolina
Za šest ali pet pravilnih odgovorov dobi kandidat **2 točki**, za štiri ali tri pravilne odgovore pa 1 točko.
12. Graf: 3
Za pravilno ugotovitev dobi kandidat **1 točko**.
13. Rastlinstvo: ruševje in drugo visokogorsko rastje, gorska tundra, gorsko travinje, gorsko rastje.
Pojasnitev: Zaradi visokih nadmorskih višin so temperature prenizke za uspevanje kvalitetnejšega rastja, prst je plitva, skeletna, slabši rastni pogoji, nerodovitna prst.
Za pravilno imenovanje rastlinstva dobi kandidat 1 točko in še 1 točko za pravilno pojasnitev, skupaj največ **2 točki**.
14. Relief: strme, prepadne stene omogočajo hiter odtok vode.
Kamninska zgradba: prevlada karbonatnih kamnin omogoča hitro ponikanje vode v podtalnico.
Podnebje: zaradi nižjih temperatur (gorsko podnebje) je izhlapevanje skromnejše, padavine padejo največkrat v obliki nalivov, zato voda hitro odteče.
Prst: plitva prst ima manjšo sposobnost zadrževanja vode.
Rastlinstvo: je skromno, malo podrasti, kar pomeni slabše zadrževanje vode.
Za pravilno opisan naravnogeografski vzrok dobi kandidat 1 točko, skupaj največ **2 točki**.
15. Blejsko jezero
Vzroki: Slabša pretočnost jezerske vode.
Večja koncentracija prebivalstva in industrije ob jezerski površini. Večji promet.
Intenzivnejši turizem v preteklosti in sedanosti.
Neurejene kanalizacije.
Za pravilno imenovanje jezera in vsako pojasnitev dobi kandidat po 1 točko, skupaj največ **3 točke**.

E2 – SLOVENIJA

16. Graf 5
Obdobje: terciar (pliocen, oligocen, neogen)
Kandidat dobi 1 točko za posamezen odgovor, skupaj največ **2 točki**.
17. Talna voda ali podtalnica
Kandidat dobi **1 točko** za pravilen odgovor.
18. Problemi:
Na ravninah je intenzivno kmetijstvo, ki z uporabo umetnih gnojil in škropiv močno onesnažuje podtalnico.
Ravnine so gosto poseljene, neurejena kanalizacija.
Po ravninah je speljano gosto prometno omrežje – nevarnost izlitij strupenih snovi.
Podtalnica se meša z rečno vodo, ki je pogosto onesnažena.
Rešitve:
Poostritev nadzora.
Gradnja čistilnih naprav.
Vzpodbujanje omejevanja uporabe umetnih gnojil in škropiv.
Gradnja cest z lovilniki za izlite snovi.
Posodobitev kanalizacijskih omrežij.
Kandidat dobi **2 točki** za tri pravilne odgovore, in sicer 1 točko za dva opisana problema in še 1 točko za predlagano rešitev.
19. Murska Sobota
Pojasnitev: Murska Sobota ni bila del industrijskega polmeseca, bila je predvsem agrarno območje, industrija je bila po 2. svetovni vojni slabo razvita.
Hitrejši razvoj industrije. Več finančnih sredstev.
Kandidat dobi **2 točki** za oba pravilna odgovora, in sicer 1 točko za pravilno obkroženo mesto in še 1 točko za pravilno pojasnitev.
20. Maribor
Vzroki:
Maribor je bil najbolj industrijsko mesto, industrija je bila močno odvisna od jugoslovanskega trga, prevladovala je težka industrija, industrija je bila zastarela in nekonkurenčna s tisto v Evropi, največ delavcev je zaposloval TAM, ki je večinoma proizvajal za potrebe vojske. Selitev industrije k cenejši delovni sili.
Kandidat dobi **3 točke** za vse pravilne odgovore, in sicer 1 točko za pravilno obkroženo mesto in še 2 točki za obe pravilni pojasnitvi.